

2.2. A MAGYAR NÉPESSÉG ISKOLÁZOTTSÁGÁNAK VÁLTOZÁSA, 2000–2023

VARGA JÚLIA

Bevezetés

A népesség befejezett iskolai éveinek számát és a különböző iskolai végzettségi csoportokhoz tartozó népesség arányát az emberi tőke közelítő változóinak tekintik, amelyeket vagy önmagukban, vagy újabban az iskolázás minőségét jelző változókkal kiigazítva használnak a népesség emberitőke-állományának leírására (lásd például a 2.1. alfejezetet, valamint *Woessmann*, 2000). Ebben az alfejezetben bemutatjuk, hogy hosszú idősorban, 1990 és 2022 között, hogyan változott a népesség átlagos befejezett iskolaéveinek száma, valamint hogy 2000 és 2024 között hogyan alakult az egyes végzettségi kategóriákhoz tartozók aránya Magyarországon.

A népesség átlagos iskolai éveinek száma csak nagyon lassan változik, mivel a beiskolázási arányok vagy a végzettek arányának változása, mindig csak a fiatal korcsoportokat érinti, az idősebbek végzettsége már nagy valószínűséggel változatlan marad. Mivel az iskolás vagy felsőoktatás korú kohorszok száma jóval kisebb, mint a már nem tanuló évjáratoké, az átlagos iskolázottság változása csak lassú lehet, különösen akkor, ha a fiatalabb kohorszok kevésbé számosak, mint az idősebbek. A népesség jövőbeli átlagos iskolázottsága attól függően változik majd, hogy hogyan változik a fiatalok végzettsége. Ezért a teljes munkaképes korú népesség mellett két fiatal korcsoport – a 20–24 évesek és a 25–34 évesek – iskolázottságának változását külön is bemutatjuk.

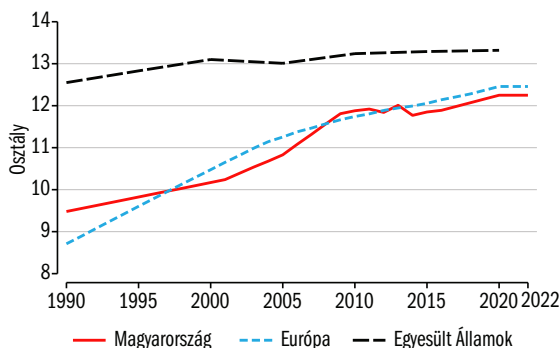
¹ Az európai átlag a következő országok átlagos befejezett osztályainak súlyozatlan átlaga: Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Cseh Köztársaság, Dánia, Egyesült Királyság, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország, Izland, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Magyarország, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svédország, Szlovákia, Szlovénia.

² A magyar és európai adatokat 2022-ig, az Egyesült Államokra vonatkozót 2020-ig tudjuk követni.

A befejezett iskolai évek számának változása

A 2.2.1. ábra hosszú időszakra mutatja be, hogy mekkora volt a 15–64 éves korú népesség átlagos befejezett osztályainak száma Magyarországon, az európai országok átlagában¹ és az Egyesült Államokban.² Az Egyesült Államokban 1990 és 2020 között mindvégig több osztályt végeztek átlagosan a munkaképes korú népességhez tartozók, mint Európában vagy Magyarországon.

2.2.1. ábra: A 15–64 éves népesség átlagos befejezett osztályainak száma Magyarországon, az európai országok átlagában és az Egyesült Államokban, 1990–2022

Forrás: *Global Data Lab* és *World Bank*.

Az időszak elején, 1990-ben átlagosan 12,55 osztályt, míg Magyarországon 9,48, az európai országok átlagában pedig 8,71 osztályt végzett a munkaképes korú népesség. Ez nagyon nagy különbség, amit magyarázhat, hogy az Egyesült Államokban már 1910 és 1940 között végbement a középfokú oktatás (*Goldin–Katz*, 2009), majd az 1960-as 1970-es években a felsőoktatás expanziója (*Freeman*, 2006), ezért ott az idősebb kohorszokhoz tartozók is több osztályt végeztek, ami megemelte az átlagot. Európában a középsiskolai expanzió csak az 1950-es években kezdődött, a felsőok-

tatási pedig 1980 és 2000 között ment végbe, így ott az idősebb korcsoportok iskolázottsága csak később kezdett javulni. Magyarországon pedig az 1990-es évek végén a 2000-es évek elején zajlott a felsőoktatási expanzió, amelyet aztán 2012 után a kormányzat igyekezett visszafogni (lásd a 6.4. alfejezetet). Az európai és magyar oktatási expanzió, mely az amerikaihoz képest megkésve következett be, csökkenthette a az átlagos befejezett osztályszámban mutatkozó különbséget az Egyesült Államok és Európa között, 2020-ban az átlagos befejezett osztályszám 13,32 volt az Egyesült Államokban, európai 12,46 az európai országok átlagában, Magyarországon pedig 12,25 osztály.

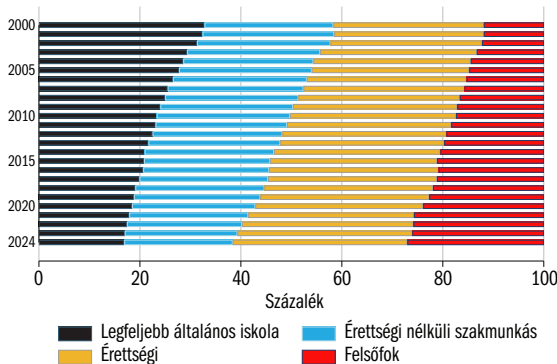
1990-ben még a 15–64 évesek átlagosan több osztályt végeztek Magyarországon, mint az európai országokban a megfelelő korú népesség, majd a különbség 1998-ra megfordult, mivel az európai országokban gyorsabban nőtt a befejezett osztályok száma, mint Magyarországon. 2002-től kezdve a magyarországi átlagos befejezett osztályszám nőtt gyorsabban, ami valószínűleg a megkéssett, felsőoktatási expanzió következménye volt elsősorban, s az 1990-es évek második felében és a 2000-es évek első éveiben zajlott, de kismértékben hozzájárulhatott az érettségit nem adó szakképzés tanulmányi idejének 1996-ban bevezetett, 2011-ig érvényben lévő, egyéves meghosszabbítása is (lásd a 6.2. alfejezetet). Így 2010-re a magyar átlag ismét beérte az európai országok átlagát. 2010 után a magyar befejezett osztályszám nemigen változott, miközben az európai átlag lassan tovább nőtt. Ebben az időszakban csökkentették vissza az érettségit adó szakképzés tanulmányi idejét, és a felsőoktatásban csökkentették az állami finanszírozású férőhelyek számát (lásd a 6.4. alfejezetet), ami ronthatta a befejezett osztályok számának alakulását. 2015 óta magyar átlagos befejezett osztályszám már ismét valamivel kisebb az európai átlagnál is.

A népesség megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint

A 2.2.2. *ábra* a munkaképes korú népesség megoszlásának változását mutatja négy iskolai végzettségi

kategória szerint: a legfeljebb általános iskolai végzettségűek, az érettségi nélküli szakmunkás végzettségűek, az érettségi végzettségűek és a felsőfokú végzettségűek csoportjában, 2000 és 2024 között.

2.2.2. *ábra*: A 16–65 éves népesség megoszlása legmagasabb végzettségi szint szerint Magyarországon, 2000–2024

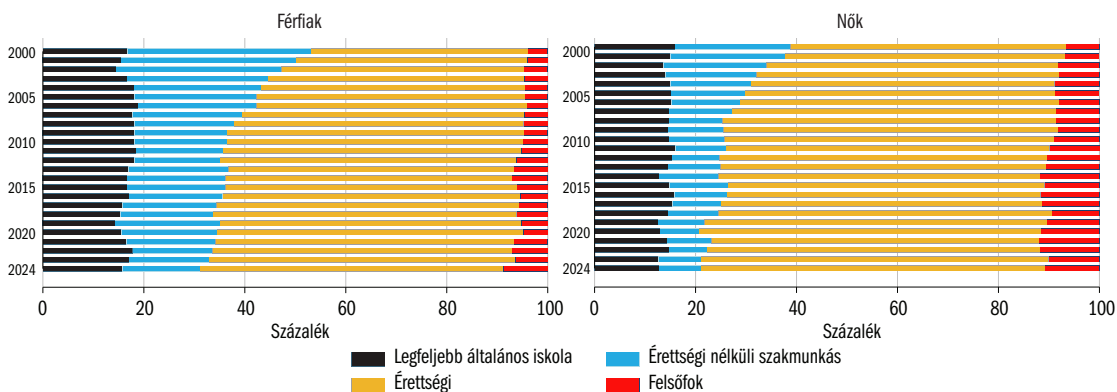
Forrás: A KSH munkaerő-felvételek negyedéves adatainak felhasználásával saját számítások.

A teljes munkaképes korú népességnek javult az iskolázottsági összetétele 2000 és 2024 között. Az egyes végzettségi kategóriák aránya a következőképpen változott: a legfeljebb általános iskolát végzettek aránya 33 százalékról 17 százalékra csökkent. Csökkent az érettségi nélküli szakmunkás végzettségűek aránya is: 26 százalékról 22 százalékra. Nőtt az érettségizettek aránya: 30 százalékra 35 százalékra. A felsőfokú végzettségűek aránya pedig 12 százalékról 27 százalékra emelkedett.

A 2.2.3. *ábra* a 20–24 évesek, a 2.2.4. *ábra* pedig a 30–34 évesek legmagasabb végzettség szerinti összetételének változásait mutatja be nemek szerint 2000 és 2024 között. A fiatal korcsoportok végzettségi összetételének változása mutathatja meg, hogy hosszabb távon hogyan változhat majd az ország iskolázottsági összetétele, ha az oktatáspolitikai változatlan marad.

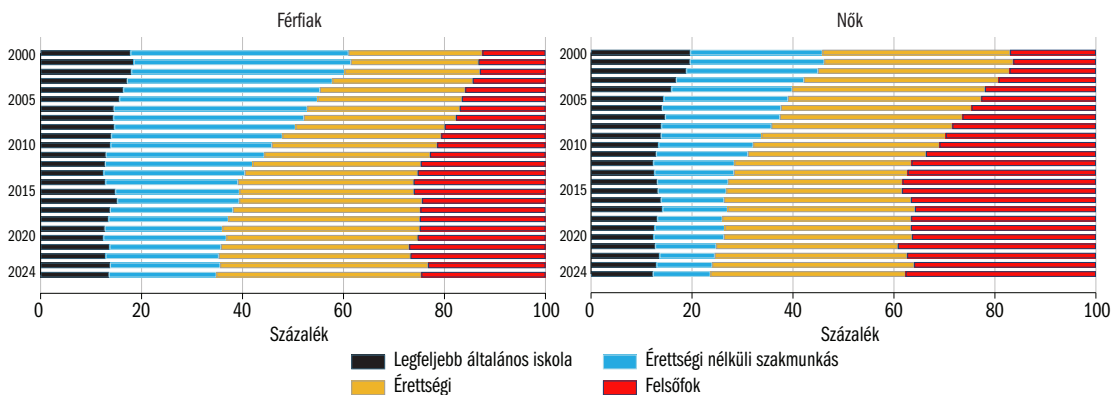
A 20–24 évesek és a 30–34 évesek között is a nők iskolázottabbak, mint a férfiak. 2000-ben a 20–24 éves nők között a legalább érettségi vagy felsőfokú végzettségűek aránya valamivel meghaladta a 60 szá-

2.2.3. ábra: A 20–24 éves népesség megoszlása legmagasabb végzettségi szint és nemek szerint Magyarországon, 2000–2024

Forrás: A KSH munkaerő-felvételek negyedéves adatainak felhasználásával saját számítások.

2.2.4. ábra: A 25–34 éves népesség megoszlása legmagasabb végzettségi szint és nemek szerint Magyarországon, 2000–2024

Forrás: A KSH munkaerő-felvételek negyedéves adatainak felhasználásával saját számítások.

zalékot, 2024-ben pedig már 80 százalék közelében volt az arány. A férfiak 53 százalékának volt legalább érettségi vagy felsőfokú végzettsége 2020-ban, az arány 2024-re 69 százalékra nőtt, vagyis 11 százalékponttal maradt el ekkor a nők között mért aránytól. A 20–24 éves férfiak között 14 és 19 százalék között hullámzott a legfeljebb általános iskolai végzettségük aránya 2000 és 2024 között. Az érettségi nélküli szakmunkásként rendelkezők aránya pedig először 2000 és 2012 között 36 százalékról 17 százalékra csökkent, majd nőni kezdett 2019-ig. 2024-ben 15 százalék volt. A 20–24 évesek nők között legfeljebb általános isko-

lai végzettségük aránya csökkenő trend szerint 13 és 16 százalék között hullámzott, az érettségi nélküli szakmunkás-végzettségük aránya 2000 és 2009 között gyorsabb, majd lassabb ütemben folyamatosan csökkent, 2024-ben 8 százalék volt.

A 25–34 évesek között is iskolázottabbak a nők, mint a férfiak. 2024-ben a 25–34 éves férfiak 25 százalékának volt csak felsőfokú végzettsége, és 41 százalékuknak érettségi végzettsége. A 25–34 éves nők 38 százaléka volt diplomás, és 39 százalékuk érettségizett végzettségű. 2015 után mind 25–34 éves férfiak, mind a nők között csökkenni kezdett a felsőfokú vég-

zettségük aránya, 2020 és 2021 kivételével. A csökkenés valószínűleg a felsőoktatási felvételi keretszámok visszafogásának volt az eredménye (lásd a 6.4. alfejezetet). A 2020-ban és 2021-ben megfigyelt növekedésben pedig valószínűleg komoly szerepet játszott, hogy ebben a két évben adták ki a nyelvvizsga-amnesztia következtében azokat a diplomákat, amelyeket korábban, nyelvvizsga hiányában, nem lehetett kiadni,³ ami 2020-ban nagyjából 110 ezer, 2021-ben 25 ezer új diplomát eredményezett.

Összefoglalás

A teljes magyar munkaképes korú népesség iskolázottsága, a befejezett osztályok átlagos száma és a magasabb iskolai végzettséghez tartozók aránya is folyamatosan nőtt 2000 és 2024 között, ami kedvező tendenciának tekinthető. A fiatal korcsoportokban azonban olyan tendenciák is látszanak, amelyek hosszabb távon az ország emberitőke-állományának romlását vetíthetik előre. Ilyen volt a 20–24 évesek között

a legfeljebb általános iskolát végzettek – különösen a férfiak esetében nagy és az utolsó években gyakran növekvő – aránya. Az arány a férfiak esetében másfél-kétszerese annak a kevesebb mint 10 százaléknak, amit az EU célként kitűzött. Hasonlóan kedvezőtlen tendencia, hogy míg az EU27 országok átlagában, a teljes időszakban nagyjából egyenletesen nőtt a felsőfokú végzettségű fiatalok aránya a 25–34 évesek között, és a férfiak esetében megközelítette a 40 százalékos uniós célkitűzést, a nők esetében pedig elhagyta azt, Magyarországon mindkét nem esetében először csökkenést, majd stagnálást, végül, a 2021-ben megfigyelt átmeneti növekedést követően ismét csökkenést látunk (Varga, 2025). Az időszak végére már csak egyetlen olyan európai uniós ország volt, ahol kisebb volt a fiatal diplomások aránya, mint Magyarországon. Ez, ha nem történnek változások, azzal a következménnyel járhat hosszú távon, hogy romlik a többi európai országhoz képest az emberitőke-állomány Magyarországon.

Hivatkozások

- FREEMAN, R. B. (1986): [Demand for education](#). Megjelent: *Ashenfelter, O. C.–Layard, R.* (szerk.): *Handbook of Labor Economics*. Elsevier, Vol. 1. 6. fejezet. 357–386. o.
- GOLDIN, C.–KATZ, L. (2009): *Why the United States Led in Education. Lessons from Secondary School Expansion, 1910 to 1940*. Megjelent: *Eltis, D.–Lewis, F. D.–Sokoloff, K. L.* (szerk.): *Human Capital and Institutions. A Long-Run View*. Cambridge University Press.

VARGA JÚLIA (2025): *A fiatalok iskolai végzettségének változása Magyarországon és Európai Unióban*. Megjelent: *Gábor András–Medgyesi Márton–Tóth István György* (szerk.): *Társadalmi riport, 2024*. Társi, Budapest.

WOESSMANN, L. (2000): [Specifying Human Capital](#). A Review, Some Extensions, and Development Effects Kiel Working Paper, No. 1007.

³ Lásd a [jogsabályi hely](#).